

KEMANCININ EV ÇALIŞMA SİSTEMİ

R. M. MEMEDALİYEV*

Özet

Makalede keman öğrencisinin bağımsız ev çalışmaları süreci karşısına çıkan teknik ve sanatsal zorluklar ele alınmıştır. Öğrencinin bu tür çalışmalarda zamanını tutumlu harcaması, yayı hatasız kullanması, teller üzerinde parmaklarını düzgün şekilde hareket ettirmesi, aynı zamanda egzersiz ve etüdlere üretkenlikle istifade etmesi gibi sorunlar da burada dikkat merkezinde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İcracı, keman, yay, estetik, müzik

The Study System Of The Violinist At Home

Abstract

This article handles the artistic and technical challenges the violinist student is confronted during individual home exercise process. Besides, it is also concerned with the time managing, the correct application of the fingers on the wire, the appropriate use of the bow and the profiting from creative exercise.

Key Words: Violinist, violin, bow, aesthetic, music,

Bağımsız keman icracılığı öğretimine başlayan öğrencinin ev çalışmalarının teşkili ve yöntemleri keman pedagojisinin en önemli problemlerinden biridir. Doğrudan doğruya bağımsız ev çalışmalarında genç müzisyenin gelişme ve profesyonel icracılık yetkinliği süreci gerçekleştirilmiş oluyor. Öğretim sürecinin bütün aşmalarında ev çalışmalarını öğrencinin şahsi (özel) işi gibi nitelendirmek doğru olmazdı. Öğretmenin görevi öğrencisine keman çalmayı öğretmekle sınırlanmıyor; aynı zamanda ona bağımsız çalışma yetkinliği yeteneğini de öğretmeli, devamlı olarak ev çalışmalarının teşkili ve nitelikli olması sürecini yönetmeli ve kontrol etmelidir.

Keman icracısının ev çalışma sistemi öğretmenin en önemli teşkili formlarından biri gibi dikkat çekmelidir. Bu nedenlerden dolayı öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alan, aynı zamanda derslerin rejim (belirli çalışma saatleri) ve yöntemlerini değiştiren, yeniden teşkil edebilen tam düşünülmüş bir sistemin oluşturulması önem kazanmaktadır.

1. GENEL DURUMLAR

Ev çalışma sistemi anlayışı adı altında adeta öğrencinin sınıf dışı bireysel çalışma süresinin daha verimli olmasını ön gören ve bu tür çalışmanın teşkili ve yöntemini oluşturabilen bir sistem düşünülmektedir.

Evde çalışma sistemi birbirleriyle iki sıkı şekilde ilişkili ve etkileşim içersinde olan tarafı içermektedir. Birincisi, gereken çalışma zamanının boyutunu, çalışma sürecinde öğrenilmekte olan eserin boyutuna uygun olarak doğru paylaşılmasını öngören ev çalışmaları sistemidir.

İkincisi, sözün hakiki mânasında somut olarak zorlukların öğrenilmesini ve yenilmesini öngören çalışma yöntemidir. Öğrencinin bağımsız olarak günlük sabırlı ve

* Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü

ısrarlı bir şekilde çalışmasının önemi herkesçe mâlumdur. Fakat doğrudan doğruya genç keman icracısının ev çalışmalarını kapsayan alan çoğu zaman düzensizlik, kontrolsüzlük ve sistemsizlik tablosu yaratmaktadır. Bütün bunlar çalışmanın (derslerin) doğru teşkil edilmemesi üzere işle ilgili yöntem ve amaçların, açık tasarımların olmaması nedenlerine bağlıdır. Öğrenci kendi kendine nezaret etmedikçe, kendi kendine tenkiti bir şekilde yaklaşmadığı takdirde yalnızca kendi yanlışlıklarını geliştirip mükemmelleştiriyor. Bu sebeplerden dolayı çalışma süreci öğretmen öğrencinin dikkatli olmasını, fikirlerini konsantre edebilme yeteneğini saklayabilmelidir. Aynı zamanda o öğrencinin bellek ve iradesini geliştirmeli, derslere olan ilgisini artırmalıdır.

Kendi Kendine Nezaret ve İçe Bakış

Müzik icracılığı ve bağımsız çalışma süreci kendi kendine nezaret ve içe bakış gibi özelliklerin esas formu olarak müzik işitme yeteneğinin kontrolünü kabul etmek gerekir.

Öğrencinin müzikal icracılık yeteneği ve profesyonellik bakımından gelişimi kendisini dinleyebilecek kabiliyeti ile doğrudan doğruya ilgilidir. Böylece bir daha vurgulamak gerekir ki; düzenli ev çalışmaları, daha doğrusu çalışmaların doğru (rejimi) düzeni icracılık yatkınlığını saptayan önemli şartlardır.

Ev çalışmaları birbirilerini tamamlayabilen birçok istikamette gerçekleştiricidir. Teknik şubenin tayin edilmesi öğrencinin teknik yeteneğinin pekiştirilmesine, mükemmelleşmesine hizmet etmekle birlikte onu sanatsal bir düzeye ve niteliğe götürebilir. Her iki elin ve icra usullerinin çeşitli unsurlarının burada yer alması genç icracının yatkınlığını ve alışkanlığını aralıksız olarak genç icracının profesyonel – teknik yatkınlığı ve imkanlarını genişletiyor.

Sanatsal materyalin öğretiminin her bir aşamasında öğretim önceden saptanılmış yatkınlığa esasen gerçekleştiriliyor. Belli bir işitme yeteneğinin gelişim seviyesi, aynı zamanda öğrencinin teknik açıdan hazırlığı derecesi gibi özellikler de adeta bu anlama dahil olmaktadır.

Öğretimin ilk aşamalarından uygulanmakta olan bağımsız çalışma sistemi kendi içeriği ve girişimine göre aralıksız olarak değişerek yavaş yavaş öğrenciyi disiplinli bir hale getiriyor, onu yönetiyor ve profesyonellik açıdan gelişmesine neden oluyor. Zamanla öğrenci kendi sanatsal kabiliyetinin mânasını daha iyi anlamaya çalışır ve aynı zamanda icracılık sanatında hissettiği kusur ve çatışmazlıklarından kurtulma yolunda çaba göstermeye başlar, kendini tenkit ve kendisine nezaret (kontrol) gibi özelliklerini de geliştirmeye bir ihtiyaç duyar. Bununla da o, ilerideki yaratıcılık faaliyetinin mükemmelleştirilmesi için gerekli olabilen sistemi bile oluşturabilir.

EV ÇALIŞMALARININ REJİMİ (DÜZENİ)

Bağımsız çalışma cetvelinin hazırlanmasında öğrencilerin yaklaşık olarak çalgı aletine ayırdedebileceği günlük zamanın miktarını göz önüne almak gerekir. Aynı zamanda öğrencinin motor sinir sistemi ve harekette olan kaslarının dinlenmesi için kısa süreli aralıklara da yer verilmesini unutmamak lazımdır. Örneğin, çalışma süresi üç saat ön görülürse yaklaşık üç buçuk-dört saatlik bir zaman malik olmak gerekir.

Dünyaca ünlü keman icracısı ve pedagogu D. F. Oystreich gün arzında iki kere gerçekleştirebilen bir çalışmayı tavsiye eder. Y. İ. Rabinoviç ise bu çalışmaların sayısını hatta üçe bile çıkarmaktadır. Böyle bir sistem çalışmaların bir defasında

gerçekleştirilmesini öngören ve sonraki gün arasında büyük fasileye neden olabilen bir sisteme nazaran daha rasyonel, akılcı gözükmektedir. Sabah saatlerindeki çalışmalar özellikle verimli olabilir. Çalışmalarda sol ve sağ ellerin tekniği üzerinde yapılan işin birbirini izlemesi tavsiye olunur. Sağ ve sol ellerin tekniği üzerinde yapılan işin birbirini izlemesi aynı zamanda her iki elin faaliyeti ile ilgili öğrenci dikkatini konsantre etmekle birlikte, onun düzenli bir şekilde dağıtılmasına da imkan sağlıyor.

Verimli çalışmalarını ile başa vurulmuş öğretim yılı sonrası yaz tatili zamanı bir ay müddetinde dinlenmenin tamamen doğal olması kanaatindeyiz.

P. İ. Çaykovskiy adına Moskova Konservatuarının tanınmış pedagoglarından sayılan A. Yampolskiy eğitim-öğretim yılının başlarında gam ve egzersizlere daha çok önem verilmesini tavsiye eder.

Akorları üç oktavlı gamları ve üç seslileri aynı zamanda esas çizgileri (detache, legato, martle, stokkato v.s) benimsemiş bir öğrenci bu teknik - estetik özellikleri muhafaza etmek için genelde bunların her birine 5-7 dakika zaman ayırt ettiği taktirde bile 40 dakikadan bir saate kadar vakit harcamış oluyor.

Keman literatüründe günlük egzersiz için öngörölmüş aşağıdaki mecmuaları tavsiye etmek mümkündür.

G. Şradik "Skola skripsiçnoy teknik" ç. I-II-III, K. Fleş Osnovniye uprajneniya, O. Şevçik Skola skripsiçnoy tekniği Opus 1.Tetrad I – II – III, Skola tekniği smiçka, Opus 2,tetrad, N. Afanasyev. Yejednevniye uprajneniya dlya razvitiya mekanizma pravoy i levoy ruki na skripke, Ali Uçan Keman Ders Kitabı. Lise 3 , Saray Matbaacılık Ankara 2005.

Yukarıda gösterdiğimiz egzersizlerin dışında ünlü icracıların da fikirlerine göre icracılık tekniğini geliştirmek için her gün gam ve etüdlere icrasına özel önem vermek gerekir.

Öğrencilerin birçoğu günlük olarak çalışmalara yer verilmesinin gerekli olup olmamasını merak eder.

Eski bir pedagojik ifadeye göre günlük düzenli ve sistematik çalışmalar daha verimli olabilir. Kaybolmamış zamanı düzensiz fakat fazla çalışmak hesabını gidermek o kadar da iyi sonuçlar veremiyor. Daha doğrusu böyle bir çalışma yöntemi istenilen faydayı vermez, sonuçta ise ellerin yorulması ve uzun süre faaliyetten kalmasına neden olabilir.

Çalışmalarda tempo ile ilgili sorun özellikle büyük önem taşımakta. Eserlerin öğretim sürecinin ilk aşamalarında yavaş tempoda gerçekleştirilen çalışma metodu herkesçe tanınmaktadır.

A.İ Yampolski yavaş tempoda gerçekleştirilen dersleri aşağıdaki gibi vasıflandırmaktadır:

Yavaş ve yavaşlatılmış tempoda gerçekleştirilmiş iş büyük menfaat getirebilir, fakat bu çalışmayı yapma içeriksiz olmamalıdır. Yavaş tempo ile çalışmak yöntemi yalnız intonasyon ve teknik çalışmaları ile sınırlanmamalı, genelde tüm eserin öğretimine de ait edilmelidir. Aynı zamanda bu fikri eserin seslenmesi, nüansları, üslubu, sanatsal süslenmesi gibi özelliklere de ait etmek mümkündür. Bu sürece özenle icraya kulak vermek gerekir.¹

¹ A. İ. Yampolskiy. Russkoye skripsiçnoye iskusstvo. Muzgiz, Moskva 1951, s. 17.

Daha sonra o yazıyor; yavaş tempoda gerçekleştirilen faaliyet zamanı icracı ritim hissini kaybedebilir. Bu nedenlerden dolayı ritmik kesintiye özel önem vermek gerekir.²

Tempoya münasebet ise adeta icracının yorumuna, aynı zamanda reel teknik imkanlarına bağlıdır ve bireysel nitelik taşımaktadır.

İcracılık tekniğini geliştirmek için A. İ Yampolskiy ciddi ritim ve kesin temponun yavaş yavaş hızlandırılması prensibinin kullanılmasını tavsiye eder.

Eserin gerçek tempoda çalınması yalnız eser üzerinde yapılmış uzun süreli çalışmalardan sonra mümkündür, yani gerçek tempoya ulaşmak için icracı eseri yavaş tempodan yavaş yavaş gereken tempoya kadar getirebilir.

Bağımsız ev çalışmaları zamanı aşağıdaki önerilere dikkat çekmek gerekir. Bunlar daha çok evde alışkanlık halini almış odada dolaşmak, kemanı aşağı istikamette tutmak, yayın tuşeye kayması v.s ile ilgilidir.

Diğer daha genel nitelik taşıyan zararlı alışkanlıkları da kaydetmek mümkündür. Bu öğrencinin bağımsız çalışmalarının daha çok plansız, sistemsiz olması ile ilgilidir ve bu alışkanlıkların aradan kaldırılması için aralıksız ve gergin iş yapılmalıdır. Aynı zamanda burada öğrencinin bilinçli faaliyeti, öğretmenin müdahale etmesi veya bireysel kontrolünden (nezaretinden) daha az önem taşımıyor. Özellikle de aralıksız olarak vibrasyon yapılması gibi zararlı bir alışkanlığa dikkat etmek gerekir.³

XX. asrın ünlü pedagoglarından olan Leopold Auer bunun üzerine aşağıdakileri yazmıştır; Keman icracılarının bir çoğunda devamlı ve yavaş bir şekilde bütün elin vibrasyonu gibi aşırı ve zararlı alışkanlıklarını müşahade etmek mümkündür. Bazen hatta el ile birlikte aynı zamanda bu faaliyette iştirak etmeyen parmakların bile titremesine tanık olmak mümkündür. Her bir hızlı sesin icrası zamanı haddinden ziyade vibrasyona eğilim gösterilmesi gibi kötü alışkanlık bazen fiziksel yetersizliğe (sıkıntıya) bile neden olabilir. Bu sıkıntının kaynağını hastalık veya sinir sisteminin zayıflığında aramak gerekir. Uzun yıllar öğretmenlik pratiğimde öğrencilerimin bazılarının da bu sıkıntıdan kurtulmak arzusu (isteği) aynı zamanda benim bu konuda aylarca verdiğim tavsiyelere rağmen, onlar bu zararlı alışkanlıktan kurtulamamış ve her bir uzun ve kısa seslenebilen notaların, aynı zamanda gam ve etüdlerin icrasında bile aralıksız olarak vibrasyonlar kullanmışlardı.

Bu sinir gerginliğine, zararlı alışkanlığa veya iyi bir beğenin olmaması gibi niteliklere karşı gelmek için vibrasyondan tamamen vazgeçilmesini bir araç olarak gösterebiliriz. Aynı zamanda öğretim sürecinde öğrencinin dikkatli davranması büyük önem taşır. Parmakların ve elin vibrasyonu hissedildiğinde hemen çalışmayı durdurmak, birkaç dakikalık ara vermek gerekir. Sonra yeniden kesin bir kontrol altında çalışmaların devam ettirilmesi tavsiye olunur.

Bu tür öğrenciler önce gösterdiğimiz hatalardan kurtulduklarını anlayana kadar haftalar ve aylarca bile bu usulu kullanmaktan çekinmemelidirler. Yalnız bu halde size tabi olmuş, sizi zaptedebilmemiş bir güç gibi ondan sanatsal fayda çıkarmak mümkündür.⁴

Fakat bu alandaki ilk başarılarla o kadar da inanmamak gerekir. Nitekim eski ve uzun süreli alışkanlık adeta oldukça güçlü oluyor ve öğrenciyi eski yanlışlıklara götürebilir.

² A.g.e, s. 19.

³ Vibrasyon, yani parmağın tel üzerinde sallantısından oluşan titretilen ses.

⁴ L. Auer, Moya Şkola İgrı na skripke. Muzıka, Moskva , 1965 s. 50.

Tedricen ve birbirini takip eden icra yatkınlığına kavuşmak için öğrenci sistematik olarak bağımsız çalışmalar yapabilmelidir. Çalışmalar öğrencinin icra imkanları ve yeteneğine uygun olarak yapılmalı ve öğretmen tarafından ciddi bir şekilde tanzim edilmelidir.

Başlangıçta günlük ev çalışmalarının zaman süresi yarım saat civarında olabilir ve her 10-15 dakikadan sonra fasile verilmesi maksada uygun sayılabilir.

Keman gibi karmaşık bir müzik aletinin doğru tutuşu, aynı zamanda bütün dikkatlerin çalışmalara dönük olması gibi yatkınlıkların yer alması sonucu sınıftaki ders zamanının boyutu 40-45 dakikaya kadar uzatılır ve iki üç defasında gerçekleştiriliyor. Öğrencilerin bağımsız çalışmaları ise günde yaklaşık olarak 1-1,5 saate ulaşmış oluyor.

Öğretimin ilk aşamalarında sağ ve sol ellerin tutuşu müziğin temel ilkelerinin öğrenilmesine özel dikkat yetirmek gerekir ve böyle bir münasebet de genç icracısının bağımsız çalışma sistemine dahil olmaktadır.

Öğretimin ikinci yılı bağımsız çalışmalara ayrılan zaman gündelik olarak 1,5 – 2 saate (fasillere ayrılan zamanı dikkate almamak şartıyla) aynı zamanda öğretimin üçüncü yılı onun 2,5-3 saate ulaşabilmesi mümkündür.

Tabii ki öğretime başlayan ve verilmiş ödevleri başarıyla yerine getirebilen öğrenciler artık öğretimin birinci yılının sonunda kendi çalışma gününü 1 saate kadar kaldırabilirler.

Eğitimin ikinci yılı için öngörülen çizelge (cetvel) aşağıdaki plana uygun olarak oluşturulabilir.

- a) Gam ve üç seslilere 10-15 dakika.
- b) Sağ elin yetişmesi için özel egzersizlere (yavaş tempoda gerçekleştirilen egzersizler, yayın çekilmesi, yayın değiştirilmesi, çeşitli çizgi v.s) 10-15 dakika
- c) Parmaklar için (Şradike uygun) egzersizlere 10 dakika
- d) Piyeslere 20-30 dakika. Toplam 1-1,5 saat ayrılabilir.

Hatırlatmak gerekir ki, bağımsız ev çalışmaları için öngörülen cetvel ve yöntemler hiçte her bir öğrenci için zorunlu değil, öğretmen öğretim süreci öngörülmüş saat miktarını, eserin sanatsal – estetik ve teknik özelliklerini, aynı zamanda öğrencinin yaşını, eserleri algılama yeteneğini ve hızını dikkate alarak değişebilir. Aynı zamanda bu fikirleri öğretim metotlarına ve derslerin muntazam gidişine de ait etmek mümkündür.

BAĞIMSIZ EV ÇALIŞMALARI YÖNTEMİ

Rasyonel ve verimli olan bağımsız ev çalışmalarını ayıran yalnız onların düzenli ve belli bir usule uygun olarak gerçekleştirilmesi değil, aynı zamanda derslerin önceden düşünülmüş ve maksada uygun olmasıdır. Kemancının müzik ifadelğine, aynı zamanda profesyonel ustalığa sahip olmadan müziksel - yaratıcılık kararlığı anlamını düşünmek bile mümkün olmuyor. İcraçılık tekniği üzerinde yapılan iş çoğu zaman bağımsız ev çalışmalarının büyük bir payını almaktadır. Bununla birlikte bütün dikkati hiçte yalnız teknik gelişme, bununla ilgili karşıya çıkan problemler üzerine çekmek o kadar da doğru olmazdı.

Parmak veya çizgi teknikleri yalnız eserin sanatsal ve idea içeriği ile ilişkide önem kazanabilir. İcracılık tekniği ellerin ve parmakların sonsuz ve çok çeşitli hareketlerine dayanır. Hareketler ise her zaman sanatsal amaca, eserin ifadeli ve sanatsal seslenmesine hizmet etmelidir.

Neden öğretmenler adeta öğrenciden rasyonel tavır, durum istemektedirler?

Maksada uygun tavır (tutuş, duruş), hareketin düzgün teşkili kas, adale gerginliğini ortadan kaldırmakta, aynı zamanda hareketlerin doğru koordine edilmesi ve fiziksel metanet niteliklerinin meydana gelmesine neden olabilir. Aksi taktirde ellerin faaliyeti frenlenebilir, eserin öğrenilmesi süreci gecikebilir.

Ellerin doğru vaziyeti parmakların hareketlerinin dakiklik ve keskinlik kazanmasına da imkan sağlayabilir. Bu nedenlerden dolayı derslerin gerçekleşmesi süreci genç kemancıların icracının çeşitli şartlarına uygun olarak münasip (durum – tavır) duruşları ile ilgili sorunları ihmal etmemek gerekir.

Yukarıda söylediğimiz gibi teknik özgürlüğü hareketi tormozlayan (frenleyen) kas (adale) gerginliğinin olmaması demektir. Fakat icra bağımsızlığına ulaşmak için tel üzerinde parmakların yapışkan, sabit ve güçlü baskısı (tazyığı) ile birlikte el kaslarının profesyonelce gevşetilmesi gerekir. Nitekim bu, ellerin ve parmakların sıkıştırılmasına engel olmakla birlikte, harekete gereken çeviklik ve esneklik verir.

İcra süreci gerginliğin aradan kaldırılması için bazen bazı öğrencilerin yaptıkları bir hatadan, yani sol omuzu (silkmek) kaldırarak kemanın aşağı dekasını sıkırmak gibi bir alışkanlıktan yaka kurtarmak gerekir. Aynı zamanda karmaşık bir teknik usulün icrası zamanı bazen nefes darlığı bile hissedilir ve bu icracının gergin psikolojik durumda olmasını göstermektedir. Bununla birlikte omuzun serbest kalması (onun bir kadar aşağı salınması), aynı zamanda öğrencinin düzenli ve normal soluk alabilmesi psikolojik durumunu iyileştirmekle birlikte onu gereksiz gerginlik ve tutukluktan kurtulma yollarını da göstermiş oluyor. Öğretimin ilk aşamalarında da bu hususlara, özellikle de ellerin sıkıştırılması gibi yanlışlıklara dikkat edilmesi icra tekniğinin gelişmesi ve aynı zamanda onun yayı tutuşu, vibrasyon, pozisyonda geişmeler, tril v.s gibi parçalarının benimsenilmesine imkan sağlıyor.

Sol ve özellikle de sağ elin çabalarının doğruluğunu saptamak için adeta işitsel kontrol önemli rol oynamaktadır. İşitsel kontrol aracılığı ile bu veya diğer anda kendisini gösteren kas gerginliğinin seviyesini de belli etmek mümkün olur.

Bu, yayın tele baskısı, onun parçalarının paylaşılması (bölünmesi) ve kullanılması, aynı zamanda sol eldeki parmakların tele baskısı v.s ile ilgilidir. İcracılık maharetine yükselmek yolunda biz birçok sanatsal ve teknik zorluklarla karşılaşırız.

Mahiyetçe bütün bunlar fizyolojik nitelikli çetinliklerdir ve çalışmalarımız onların yenilmesine doğru istikametlendirilmelidir. Zorlukların yenilmesi ve icracılık yetkinliklerine sahip olunması ise egzersizler aracılığı ile mümkün oluyor. Gam ve üç seslilerin öğrenilmesinin (Şradik, Şevcik, Flaş ve başkalarının egzersizleri), aynı zamanda çeşitli etüdüler aracılığı ile öğretilmesi bu bakımdan doğrudan doğruya gerekli gözüküyor.

Bu makalemizde bağımsız ev çalışmalarını gerçekleştiren keman öğrencisine kendi isteklerimiz sunmayı gerekli kılmış olduk.

KAYNAKÇA

- Alekseyev V. Gammı i arpedjio. Opit ritmizatsii prosessa i ix izuçeniya. Muzgiz, Moskva, 1953.
- Auer L. Moya şkola igrı na skripke. Muzıka, Moskva 1965.
- Can Ömer Keman Eğitimi (I-II-III-IV), Ankara 1993;2002.
- Dalaysel O. Keman İçin Gam Çalışmaları ve Yay Çeşitleri. Ankara 1987.
- Fleş K. Osnovniye uprajneniya. Muzgiz, Moskva, 1933.
- Günay E; Uçan A. Keman Eğitimi 1. Önder Matbaa, Ankara, 1980.
- Kurbanov B. Prof. Dr. Ali Uçan ve Keman Eğitiminin Teknik – Estetik – Sorunları. Ufuk – 2000 gazetesi, 22 Nisan 2006.
- Mostras K. Ritmiçeskaya dissiplina skripaça, Muzgiz, Moskva, 1951.
- Uçan A. Keman Ders Kitabı. Lise 3, Saray Matbaacılık. Ankara, 2005.
- Yampolskiy İ. Russkoye skripiçnoye iskusstvo. Muzgiz, Moskva. 1951.